

Knihovní software s otevřeným zdrojovým kódem

(Stručné poznámky k tématu)

Typy softwarových licencí

- Public domain
- Copyleftovaný software
- Proprietární software
- Shareware
- Freeware
- OEM
- Adware
- Multilicence

Software s otevřeným zdrojovým kódem

- BSD licence
- GNU GPL licence
- Mozilla Public Licence
- Apache licence
- Aj

Více o licencích např.: SKOLKOVÁ, Linda a Václav Jansa. Technologie s otevřeným zdrojovým kódem. Elektronické studijní texty [online]. 2009 [cit. 5. květen 2015]. Dostupné z:

http://uisk.ff.cuni.cz/dwn/1003/20289cs_CZ_638cf4860608564f8c4a3161e2d4cf60.pdf

Otevřený software

Specifika otevřeného (knihovního) softwaru

- Free speech vs. Free beer (svoboda kódu neznamená něco zadarmo, ale nese s sebou odpovědnost)
- Možnost ovlivnění vývoje softwaru
- Možnost přizpůsobení softwaru
- Nulové náklady na licence při pořízení nebo upgradu softwaru
- Spolupráce a sdílení v rámci komunity
- I když je zdarma, není zadarmo - aneb někdo to musí odpracovat (viz Michal Denár: Náklady na Open Source)
- Je potřeba mít k dispozici IT specialistu a dobrého systémového knihovníka, při plánování externí podpory je nutné zvážit kvalitu „odborného“, zázemí pro oblast knihovních standardů
- Je nutné zvážit vhodnost z hlediska interoperability s národním prostředím, externími službami a aplikacemi a spolupracujícími subjekty.

Doporučené zdroje k problematice otevřeného softwaru:

SKOLKOVÁ, Linda a Václav Jansa. Technologie s otevřeným zdrojovým kódem. (viz výše)

Otevřený software (na české Wikipedii)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Otev%C5%99en%C3%BD_software

Co knihovna musí řešit, když migraci knihovních dat a nastavení systému nezajišťuje softwarová firma např.: CERNIŇÁKOVÁ, Eva. Co Vás čeká a nemine při přechodu na Evergreen. In: *Evergreen v českých knihovnách 2014* [online]. Praha. 2014. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/cernin/evergreen-co-vasceka>

Kalkulace nákladů na otevřený software např. kapitola v diplomové práci M. Denára:

DENÁR, Michal. Implementace otevřeného knihovního systému Koha v teorii a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2015. 103 s. 5 s. příl. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Krčál Dis. (s. 22-23). Dostupné v systému Theses

Pro zájemce o hlubší seznámení s problematikou tvorby otevřeného softwaru a spolupráce v rámci komunity otevřeného softwaru např.: FOGEL, Karl. *Tvorba open source softwaru: jak řídit úspěšný projekt svobodného softwaru*. Praha: CZ.NIC, ©2010. 312 s. CZ. NIC. ISBN 978-80-904248-5-2.

Dostupné také z <https://knihy.nic.cz/>

Lokalizace a internacionalizace (netýká se jen svobodného softwaru)

Lokalizace (i10n)

Lokalizace představuje adaptaci produktu, dokumentu nebo obsahu tak, aby vyhovoval jazykovým, kulturním a dalším požadavkům specifického cílové lokality. Zahrnuje nejen překlad do daného jazyka, ale také přizpůsobení v dalších oblastech, např.:

- Formáty čísel, data a času
- Použití národní měny
- Použití klávesnice
- Řazení
- Symboly, ikona a barvy
- Text a grafika, které odkazují na objekty, akce nebo myšlenky, které v dané kultuře mohou být zavádějící nebo jsou vnímány jako necitlivé
- Rozdílné legislativní požadavky

Internacionalizace (i18n)

Internacionalizace je navrhování a vývoj produktu, aplikace nebo dokumentu, způsobem, který umožňuje snadnou lokalizaci pro cílovou kulturní, regionální nebo jazykovou skupinu.

Obvykle jde o následující oblasti:

- Navrhování a vývoj způsobem, který odstraňuje bariéry pro lokální nebo mezinárodní použití. To zahrnuje oblasti jako možnost používání kódování Unicode, zajištění, aby původní znaky nebo kódování bylo správně převedeno.
- Zajištění podpory pro vlastnosti, které nemusí být použity, dokud nedojde k lokalizaci, například přidání značek, které podporují využívání více slovníků nebo identifikaci jazyka, přidání podpory pro CSS pro vertikální text nebo jiné vlastnosti nutné pro podporu nelatinkové typografie...
- Umožnění lokálních, regionálních, jazykových nebo kulturních preferencí (obvykle to zahrnuje zabudování předdefinovaných formátů pro čas, datum, kalendář, čísla, řazení a prezentaci seznamů, zacházení s osobními jmény, adresami...
- Oddělení lokalizačních prvků od zdrojového kódu nebo obsahu, tak aby konkrétní lokalizace mohly být využívány podle preferencí uživatele... aj.

Zdroj:<https://www.w3.org/International/questions/qa-i18n>

Otevřený knihovní software v České republice

Evergreen

Evergreen je knihovní software s otevřeným zdrojovým kódem zpřístupněný pod licencí GNU General Public License. Jde o moderní, robustní knihovní software koncipovaný pro konsorciální model knihoven, se širokou nabídkou služeb a funkcí. První verze Evergreenu byla vytvořena v roce 2006 v USA pro veřejné knihovny státu Georgia; impulsem k jeho vzniku byla především nespokojenost se stávajícími knihovními softwary. V současné době je Evergreen používán cca tisícovkou veřejných i odborných či akademických knihoven v USA, Kanadě i jinde. V ČR začala jeho lokalizace na ÚSK FF UK, nyní Evergreen používá 7 českých knihoven. Ačkoli systém nevyklučuje využití v malých knihovnách, je určen především pro knihovny velké s mnoha pobočkami a počítá také s tvorbou konsorcií. Lze si tedy představit jeho využití v rámci jedné organizace i v konsorciu knihoven, např. regionálních nebo zaměřených na jeden vědní obor, případně knihoven zcela nezávislých, jako tomu je v případě [Společného katalogu Evergreen \(http://spok.jabok.cuni.cz\)](http://spok.jabok.cuni.cz). Evergreen disponuje jak propracovaným systémem práv, která je možné přidělovat jednotlivým organizačním jednotkám, skupinám uživatelů i jednotlivcům, tak také možnostmi nastavení výpůjčních a dalších politik pro dílčí organizační úrovně či jednotky. Počítá také s půjčováním dokumentů mezi různými knihovnami, umožňuje sledování transportu dokumentů apod.

Doporučené zdroje:

CERNIŇÁKOVÁ, Eva a JANSÁ, Václav. [Otevřený knihovní software Evergreen jako prostředek pro tvorbu společného katalogu](#). *Knihovny současnosti 2015* [online]. Praha: Sdružení knihoven ČR, 2015. s. 147-156 [cit. 2016-04-18]. ISSN 1805-6970. ISBN 978-80-86249-75-9. Dostupné z: http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2015/knihovny_soucasnosti_2015.pdf.

CERNIŇÁKOVÁ, Eva. **Knihovní systém Evergreen s otevřeným zdrojovým kódem v Česku: zkušenosti po roce a půl provozu**. *INFORUM 2013: 19. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích* [online], 2013, **19** [cit. 2015-05-05]. ISSN 1801-2213. Dostupné z: <http://www.inforum.cz/sbornik/2013/22/>

[Evergreen Dokuwiki CZ - Portál české komunity Evergreenu \(http://knihovna.jabok.cuni.cz/dokuwiki/\)](http://knihovna.jabok.cuni.cz/dokuwiki/)

Koha

Koha je nejstarší úspěšný knihovní software s otevřeným zdrojovým kódem. Software vznikl na Novém Zélandu roku 1999 jako řešení pro knihovní konsorcium Horowhenua Library Trust (HLT), jehož software neumožňoval bezpečný provoz při změně data z roku 1999 na rok 2000. Postupně se k projektu přidaly další národní komunity, to však časem vedlo k roztržitému národních požadavků a krizi komunity. Krize vyvrcholila, když firma LibLime, která Kohu dlouhodobě podporovala, začala nabízet svým zákazníkům svou novou verzi softwaru bez návaznosti na zbytek komunity. Reakce na to však vedla k obnovení spolupráce komunity a opětovné stabilizaci vývoje Kohy.

Koha je moderní software, který splňuje vysoké nároky na provoz knihovního systému. Primárně je určen spíše pro samostatné knihovny s několika pobočkami. Lokalizace Kohy do češtiny začala v rámci KISK na FF MUNI. Prvními knihovnami, které začaly Kohu používat, byly Městská knihovna v České Třebové a městská knihovna v Ústí nad Orlicí. Obě knihovny používají systém KOHA v kombinaci s katalogem VuFind. V současné době KOHU používá cca 14 knihoven. V roce 2015 byla představena možnost využívat KOHU v cloudu s podporou komerční firmy.

Doporučené zdroje:

DENÁR, Michal. Devět měsíců s Kohou. *Knihovny současnosti 2015* [online]. Praha: Sdružení knihoven ČR, 2015. s. 118-123 [cit. 2016-05-31]. ISSN 1805-6970. ISBN 978-80-86249-75-9. Dostupné z: http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2015/knihovny_soucasnosti_2015.pdf.

<http://www.knihovni-system-koha.cz/> - Česká Koha

Obecní knihovna

Software Obecní knihovna je založen na open source systému Slims, ale je zcela přepracován a lokalizován do češtiny, a nyní už nemá návaznost na původní software. Od roku 2014 je nabízen prostřednictvím komerční firmy formou služby. Cílovou skupinou jsou především malé knihovny (prozatím implementace ve 3 knihovnách). Informace viz <http://www.obecn knihovna.cz/>

Vufind

Vyhledávací nástroj typu „discovery“ vyvinutý na Villanova University v Pensylvánii. Poprvé byl nasazen do provozu v roce 2007. Je distribuován pod licencí GNU GPL. Lze ho využít jako veřejný online katalog nebo jako discovery systém, který prohledává jak tradiční tak elektronické zdroje. V ČR je implementován např. v Knihovně Akademie Věd, v Moravské zemské knihovně nebo v Národní technické knihovně, počítá se s ním také pro připravovaný Centrální portál knihoven a je využíván jako online katalog většinou českých knihoven se systémem Koha.

Doporučené zdroje:

JANDERA, Tomáš a KALINOVÁ, Kateřina. OPAC VuFind z pohledu uživatele. *Informace: zpravodaj Knihovny AV ČR* [online], 2013, 22(4) [cit. 2015-05-05]. ISSN 1805-2800. Dostupné z: <http://www.lib.cas.cz/casopis-informace/opac-vufind-z-pohledu-uzivatele>.

ROSECKÝ, Václav a ŽABIČKA, Petr. Požadavky na výměnu dat mezi knihovním a discovery systémem na příkladu implementace systému VuFind v Moravské zemské knihovně. *Knihovna: knihovnická revue*, 2013, 24(1), s. 79-88. ISSN 1801-3252. Dostupné také z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna131/13179.htm>.

<http://vufind.org> - oficiální stránka projektu

Příklad online katalogu: [Moravská zemská knihovna](http://moravska-zemska-knihovna.cz/)

Pro zajímavost: Quali OLE (Open Library Environment)

Systém pro správu knihoven nové generace, který integruje všechny činnosti knihoven na jednom místě, včetně správy elektronických dokumentů, integrace studijních informačních systémů apod. (nejen procesy spojené se správou papírových dokumentů). Částečně lze přirovnat k systému Alma (Alma však na rozdíl od Quali OLE funguje v cloudu). První nasazení v roce 2014 (University of Chicago), do dneška byl software nasazen ve dvou institucích, prozatím pouze v angličtině.

V dubnu 2016 byla oznámena revoluční změna projektu: S masivní podporou firmy EBSCO dojde k reorganizaci celého projektu a de facto k vytvoření nového softwaru, který by měl splňovat moderní požadavky akademických knihoven. Více viz <http://americanlibrariesmagazine.org/2016/04/22/ebSCO-quali-open-source-project/>

Pro rekvalifikační kurz pořádaný Národní knihovnou ČR připravila Eva Cerniňáková (květen 2016)